

C. O. BØGGILD-ANDERSEN

20.6.1898-9.2.1967

NATTEN mellem 9. og 10. februar 1967 døde professor Carl Olaf Bøggild-Andersen, 68 år gammel.

Da han blev student 1917, var hans hovedinteresse primitiv kultur, etnografi, etnologi og arkæologi. Selv om han på universitetet af praktiske grunde valgte at studere historie, dyrkede han samtidig sine gamle yndlingsdiscipliner og læste overhovedet usædvanlig bredt i og udenfor sit fag. Han var alle dage en bogsluger, og med sin vidtstrakte læsning og misundelsesværdige hukommelse blev han den lærdeste danske historiker i sin generation.

1925 blev han mag. art., og nogle år levede han af løst arbejde. Han var bl.a. to gange i Moskva for Kommissionen til fælles nordisk udforskning af russiske statsarkiver, og studerede i den anledning med sædvanlig grundighed russisk sprog, historie og kultur; han var vistnok den eneste af sine samtidige danske fagfæller som læste russisk uden større vanskelighed. Han søgte det ved Aage Friis' afgang ledige professorat i historie ved Københavns universitet, og skrev som konkurrenceafhandling *Danmark og Norge i 18. aarhundrede* (1936, utrykt). Fra 1933 og til han 1939 kom til Århus som professor var han bibliotekar på det kgl. bibliotek. Dér fik han i den lærde og humanistisk dannede Ellen Jørgensen en kollega, som forstod og sympatiserede med den kejtede unge mand. Hans taknemlighed og beundring lyser ud af nekrologen over hende (H.T. 11. r. II).

Hans speciale til konferensen var Storbritanniens historie 1660-1714 med særligt henblik på udenrigs- og kolonihistorien, og det 17. årh. blev hans vigtigste forskningsområde, men ikke det eneste. Han arbejdede lejlighedsvis med 19. årh., hovedsagelig som udgiver (den pressehistoriske afhandling *Af Jyllands-Postens Saga* (1946), brevsamlingen *Fra Jyllands-Postens Brevgemmer* (1950, s.m. Vagn Dybdahl) og *A. F. Kriegers Dagbøger VIII, 1-2, Oplysninger, Oversigter og Registre* (1953, s.m. C. Rise Hansen)), og i de senere år koncentrerede hans studier sig om reformationstiden.

Bøggild-Andersen blev 1933 medlem af Den danske historiske forenings bestyrelse, var 1950-54 dens formand, og han skrev dette tidsskrifts historie til hundredeårsdagen 1939 (H.T. 10. r. V). I Historisk Tidsskrift kom en række af hans ofte tungtvejende mindre arbejder, nekrologer over danske og udenlandske historikere, anmeldelser og afhandlinger, deriblandt hans bemærkninger om Norgesartiklen i Christian IIIs håndfæstning (10. r. III), den kritiske gennemgang af de store traktatudgaver (10. r. IV) og det smukke lille stykke i anledning af

Curt Weibulls *Drottning Christina* (10. r. II). Her anstiller Bøggild-Andersen betragtninger over den biograferende historikers opgave og muligheder, og hævder at »historiens væsen og muligheden for en virkelig erkendelse af, hvad der er sket i menneskenes verden«, beror på en forening af videnskab og kunst.

Allerede i hans første bidrag til tidsskriftet, den store afhandling *Hertugdømmerne og Danmark i Nytiden* fra 1931 (10. r. I, i anledning af Hedemann-Heespens bog) mærkede man som Ellen Jørgensen sagde løvens klo. Afhandlingen viser ikke blot hans lærdom, hans udsyn og fremstillingsevne, den vidner også om at han havde tænkt over vigtige problemer i Danmarks historie siden reformationen, ikke mindst det nationale. Visse synspunkter, ikke i alt originale, der kom til at præge hans senere forfatterskab og fik skarpest udtryk efter besættelsen, træder frem her: Han vurderer den gamle danske adel meget positivt som bærer af en dansk politisk og kulturel tradition, tabet af de skånske provinser opfatter han som en langt større national ulykke end Wienerfreden, enevælden som udansk til sidst i 18. årh., og han fremhæver Norge, der næsten blev hans andet fædreland, som en kilde til styrke for det nordiske i Danmark. Norden og det nordiske samarbejde havde altid hans kærlighed, og det var et vigtigt træk i hans billede af Hannibal Sehested, at det blev »hans hjertesag at føre Nordens riger sammen«.

Kort efter konferensen begyndte Bøggild-Andersen at forberede et værk om dansk udenrigspolitik i enevældens første år. Stofsamlingen krævede flere udenlandsrejser, der iøvrigt ikke blot var lykkelige for videnskabsmanden, som følte ideerne gro frem og arbejdet tage form, men vistnok også betød noget væsentligt for hans menneskelige udvikling. Han havde et sårbart sind og lukkede sig i perioder inde i tungsind og mistænksomhed. Men det synes som om de gentagne ophold i udlandet og ikke mindst i England fik ham til at udfolde sig friere og åbne sig mere overfor andre. Af det planlagte værk tog Bøggild-Andersen et kapitel ud og brugte det som grundlag for sin disputats *Statsomvæltningen i 1660* (1936). Resten blev i hans doktorvita kaldt »Hannibal Sehested og Norden«, en aktmæssig underbygget skildring af dansk ydrepolitik 1660–66. Dette værk blev i Bøggild-Andersens levetid ikke trykt i sin helhed, men dele deraf brugte han til et par festskrift-afhandlinger (*Colbert og Danmark 1661–65* (Festskrift til Erik Arup, 1946); *Hannibal Sehested og Sir George Downing* (Smaaskrifter tilegnede Professor Aage Friis, 1940)), og i sidste afsnit af bogen *Hannibal Sehested, En dansk Statsmand*, 1. bind, med undertitlen *Manden og Tiden 1609–1666, Indsats i dansk-norsk Politik 1636–1660*. Bindet kom 1946 som afslutning på den mest produktive periode i Bøggild-Andersens liv. Fra denne stammer også hans to store bidrag til henholdsvis Gyldendals verdenshistorie (1937, *Enevælden ca. 1660 til ca. 1770*) og Schultz Danmarkshistorie (1942, *Chri-*

stian IVs Tidsalder). Begge vidner om hans lærdom og hans historiske intelligens.

Disputatsen er en grundig og skarpsindig kildekritisk undersøgelse, bindet om Hannibal Sehested et stort anlagt forsøg på at skildre en statsmands indsats, så den virkelig fremtræder på baggrund af hans tid, begge bøger tilsammen en usædvanlig arbejdspræstation, hvis resultat foruden mange nye enkeltheder er et levende og fængslende, ganske vist delvis på formodninger baseret helhedsbillede af en betydelig historisk personlighed. Hovedsvagheden, som er mindst fremtrædende i disputatsen, hænger sammen med et af Bøggild-Andersens største fortrin som forsker: hans evne til fantasifuld, sympatisk indlevelse i og leven med de historiske personer han fortrinsvis beskæftigede sig med. Smukt kommer denne evne til udtryk i hans arbejder om Leonora Christina, hvis storladne personlighed varigt fængslede ham. Han gav med hendes portræt et af sine ypperste bidrag til Dansk biografisk Leksikon (1938), han udgav Jammersmindet påny (1949, sammen med Johs. Brøndum-Nielsen) og hendes franske selvbiografi (1958), og han forsvarede hende tilsidst ridderligt mod Svend Aakjærs »aktorat« (Jyske Samlinger ny r. V, 1959). Men sympatien kunde stige til en næsten lidenskabelig beundring, som svækkede hans iøvrigt stærkt udviklede kritiske sans. Af den grund virker hans argumentation for at Hannibal Sehested spillede den meget betydningsfulde rolle før og under statsomvæltningen, som disputatsen og biografien tillægger ham, ikke på alle punkter overbevisende. For Bøggild-Andersen var Hannibal Sehested »vistnok den idérigeste og videst skuende statsmand, som Danmark i nyere tid har fostret«. Senere blev Povl Helgesen hans helt, »den mest karakterfulde åndspersonlighed« i Danmark i reformationstiden. »Ingen anden samtidig dansk ejede lektor Povls etos, ånd og ild«. Til gengæld kunde Bøggild-Andersens negative vurdering af historiske personer som han ikke kunde lide, og hans polemik mod historikere som havde en anden mening end han, undertiden antage samme lidenskabelige karakter. Blandt hans mange gode forskeregenskaber var et afbalanceret iudicium ikke altid mest fremtrædende, skønt han sikkert oprigtigt stræbte efter at være retfærdig.

Svaghederne blev ikke upåagtede af kritikken, og en enkelt kritisk men også varmt anerkendende anmeldelse af bindet om Hannibal Sehested tog han sig urimeligt nær. Den forårsagede vistnok, at han lod det færdige eller næsten færdige manuskript til det afsluttende bind af værket forblive utrykt; det vil formentlig nu blive udgivet af hans elev Vagn Dybdahl. Han vendte senere tilbage til et hovedpunkt i disputatsens argumentation, påstanden om at Slanges kongebrev af 26. sept. 1660 er uægte, og mente at kunne godtgøre uægtheden ved en sproglig analyse. Men iøvrigt arbejdede han sig nu dybt ind i det 16. århundredes

historie. 1956 kom den første af en planlagt række Povl Helgesen-afhandlinger, den skarpsindige *Nogle Skibykronikeproblemer* (H.T. 11. r.V), og i sine seneste år sled han, undertiden hektisk, med studier over Povl Helgesen og opstanden mod Christian II, Erasmus, det stockholmske blodbad, Luther. De kom dog ikke til at sætte frugt i noget trykt arbejde inden hans død.

Som skribent havde Bøggild-Andersen store evner. Ingen af hans slægtleds fremtrædende historikere kunde skrive så lange og indviklede sætninger som han, men heller ingen kunde finde så lykkelige og slående udtryk. Bedst var han, når han var tvungen til korthed, som i Biografisk Leksikon, hvor hans talrige artikler sammenlagt fylder henved et bind. Adskillige af hans personkarakteristikker dér kunde næppe formes bedre. Også som taler kunde han yde det ypperlige. Gløden i hans foredrag og de myndige domme, fremført med hans usædvanlig smukke dybe stemme, kunde gøre et stærkt indtryk.

Blandt danske historikere satte Bøggild-Andersen vistnok Hans Gram og Paludan-Müller højest, og på mange punkter minder han om den sidste. De to havde bl.a. retfærdighedstrangen, den sårbare æresfølelse, det lidenskabelige sind, den ubændige hidsighed fælles. Selv hvad ydre kår angik kunde han føle et skæbnefællesskab med den gamle historiker, for også Bøggild-Andersen befandt sig på en måde i landflygtighed i Århus, fjernt fra rigsarkivet, som han gerne daglig havde besøgt. Om historikeren Paludan-Müller siger Ellen Jørgensen, at det var brydningstiderne og de udprægede personligheder der tiltrak ham. Det samme kunde siges om Bøggild-Andersen. Skønt han ikke var fremmed for social og økonomisk historie, handlede historien for ham dog først og fremmest om enkelte mennesker; hans fag var en humanistisk disciplin. Paludan-Müller skriver et sted med sig selv i tankerne at »den, der vil Eet, vil det stadigt, vil det af sit ganske Hjerte, Sind og Hu, vinder ikke en Buket af Smaa blomster, men den hele, fulde, ufor-gængelige Krands«. Bøggild-Andersen var en forsker med samme høje mål.

POVL BAGGE